

Timisoara

Timișoara (în germană Temeschwar, alternativ Temeschburg sau Temeswar, în maghiară Temesvár, în sârbă Temišvar, în bulgară Timișvár, în trad. „cetatea de pe Timiș”) este reședința și cel mai mare oraș al județului Timiș, Banat, România. Numele localității vine de la râul Timiș, numit de romani în antichitate Tibisis sau Tibiscus. Conform ultimului recensământ din 2002, Timișoara avea o populație de 336.089 de locuitori. Luând însă în considerare și populația flotantă neinclusă în statisticile oficiale, populație atrasă de Timișoara datorită puternicei sale dezvoltări economice, precum și cei aproximativ 40.000 studenți sau cea din zonele rezidențiale din jur, populația se situează în jurul cifrei de 500.000 locuitori, fiind al doilea oraș ca mărime în România după București.

Istoria Orasului:

Prima atestare documentară a localității Timișoara este destul de controversată, aceasta fiind plasată de specialiști fie în 1212, fie în 1266. În 1175 este menționat comitatul Timiș, dar sursele nu menționează care este centrul economic și administrativ al acestuia. În momentul atestării sale acesta făcea parte din comitatul Timiș, o unitate administrativ teritorială a regatului ungar. Teritoriul cunoscut mai târziu ca Banat cu centrul administrativ în „Urbis Morisena” (apoi Cenad), fusese cucerit de către maghiari în jurul anului 1030 și încorporat regatului ungar.

Fiind așezată într-un punct strategic, de unde putea fi controlată o mare parte a Câmpiei Banatului, atât Timișoara cât și funcția de comite de Timiș au devenit din ce în ce mai importante. Timișoara a primit un impuls deosebit în timpul domniei regelui Carol Robert de Anjou, care în urma vizitei sale din 1307 a ordonat construirea aici a unui palat regal. În timpul anarhiei feudale, acesta va muta capitala Ungariei la Timișoara. Numirea lui Iancu de Hunedoara în funcția de comite de Timiș, în 1440 marchează un capitol aparte din istoria Timișoarei. Iancu de Hunedoara va fi cunoscut în întreaga regiune pentru reputata victorie de la Belgrad asupra otomanilor, fiind considerat în acea vreme apărător al creștinătății. El va transforma orașul într-o tabără militară permanentă și în domiciliul său pentru că se mută aici împreună cu familia. Astfel cetatea va rămâne în posesia Corvineștilor până în 1490.

Un episod deosebit din istoria Timișoarei îl reprezintă asediul cetății de către oastea țăranilor răsculați condusă de Gheorghe Doja. Armatele răsculate, formate din iobagi români și unguri au avut câteva victorii împotriva armatelor nobilimii, dar au fost înfrânte lângă Timișoara de comitele Ioan Zapolya. Se spune că locul unde Doja a suferit o cumplită moarte, fiind pus pe un scaun din fier înroșit și ars de viu este marcat de statuia Sfintei Marii din Piața cu același nume a cartierului Iosefin. Totuși, ultimele

ipoteze susțin că torturarea lui Doja a avut loc chiar lângă castel, de unde nobilii au putut urmări macabrul spectacol. Deci este mult mai probabil ca locul execuției să fie undeva în fața Hotelului Central de lângă Muzeul Banatului.

În 1522 o armată otomană de 160.000 de oameni sub comanda lui Ahmed-Pașa atacă și cucerește cetatea, transformând-o în pașalâc. Pentru aproape 200 de ani Timișoara se va afla sub dominație otomană, fiind sub control direct al sultanului și având un statut special, ca cel al orașelor Belgrad sau Buda. Cetatea cunoaște importante transformări; bisericile sunt transformate în moschei, numeroși musulmani se stabilesc aici, fortăreața se transformă în baza necesităților strategice otomane. Cu toate acestea ocupația turcească a fost o perioadă de relativă pace, Timișoara fiind folosită de turci mai ales ca punct strategic de plecare pentru expedițiile militare la nord-vest.

După repetate tentative, Eugeniu de Savoia cucerește cetatea în 1716, deschizând calea dominației austro-ungare pentru mai mult de 200 de ani. Abia în 1920 Banatul se unește cu România iar în Timișoara se instaurează administrația românească.

În data de 16 decembrie 1989 la Timișoara s-a declanșat revoluția care avea să ducă la înlăturarea lui Nicolae Ceaușescu și a regimului comunist din România. Inițial s-a format o mișcare de protest împotriva mutării forțate a pastorului reformat László Tőkés. Atât enoriași cât și trecători s-au adunat în fața parohiei acestuia în semn de protest. La scurt timp însă, protestul s-a transformat într-unul împotriva întregului sistem și s-au scandat pentru prima dată lozinci anticomuniste. Mișcarea a luat rapid amploare și în centrul orașului s-au adunat zeci de mii de revoluționari. Pe 20 decembrie 1989, Timișoara a fost declarată primul oraș din România liber de comunism, în urma unor confruntări sângeroase soldate cu peste 1000 de morți și alte câteva mii de răniți. Aceste evenimente au dus la căderea regimului ceaușist o săptămână mai târziu. Schimbările care au avut loc la nivelul clasei politice au dus la noi proteste din partea timișorenilor, proteste ce au culminat cu redactarea controversatei Proclamații de la Timișoara, în martie 1990. Cerințele timișorenilor se sintetizau în punctul 8 al proclamației, prin care se cerea ca foștii activiști ai PCR să nu mai poată candida la funcții publice în stat. Acest punct însă nu a fost pus niciodată în aplicare.

Premierele Timișoarei:

1718 - atestarea celei mai vechi fabrici de bere din România;

1728 - începutul canalizării Begăi, primul canal navigabil din România;

1760 - primul oraș al monarhiei cu străzile iluminate cu lămpi;

1771 - editarea primului ziar din România și totodată primul ziar german din sud-estul Europei: „Temeswarer Nachrichten”;

1854 - primul serviciu telegrafic din România;

1855 - primul oraș al monarhiei habsburgice cu străzile iluminate cu gaz;

1881 - prima rețea de telefonie din România;

1884 - primul oraș de pe continentul european cu străzile iluminate electric, cu 731 de lămpi;

1886 - prima stație de salvare din Ungaria și România;

- 1895** - prima stradă asfaltată din România;
- 1897** - primele proiecții cinematografice din România;
- 1899** - primul tramvai electric din România;
- 1953** - singurul oraș european cu trei teatre de stat în română, maghiară și germană;

Populația:

La recensământul din 2002 populația stabilă a orașului a fost de 317.660 de locuitori, cu o tendință negativă, iar densitatea populației de 2.622 locuitori/km². Totuși, ultimele cifre oficiale nu iau în calcul populația care trăiește aici fără documente, inclusiv studenți, muncitori sezonieri etc. astfel că în ultimii ani se speculează o netă inversiune de trend. Din totalul populației 85,52% sunt români. Cele mai importante comunități etnice sunt cele maghiare (aprox 7,5%), germane (2,25%) și sârbe. De remarcat este că la Timișoara în ultimii ani, datorită creșterii economice a apărut și o importantă comunitate de oameni de afaceri, care însă nu figurează în statisticile oficiale. Dintre aceștia se remarcă în primul rând italienii, cei mai numeroși investitori străini prezenți aici. Alte două comunități în creștere sunt cea slovacă și ucraineană, care beneficiază și de predare în limba maternă în unele unități de învățământ preuniversitar.

Geografie:

Timișoara este situată în sud-estul câmpiei Tisei, în zona de divagare a râurilor Timiș și Bega. Apele celor două râuri au format aici un ținut foarte mlăștinos și frecvent inundat. Timișoara însă s-a dezvoltat într-unul din puținele locuri pe unde se puteau trece mlăștinile. Acestea au constituit pentru mult timp o autentică fortificație în jurul cetății, însă au favorizat și o atmosferă umedă și insalubră, precum și proliferarea epidemiilor de ciumă și holeră, care au menținut relativ scăzut numărul de locuitori și au împiedicat semnificativ dezvoltarea cetății. Cu timpul însă întreaga zonă a fost bonificată, păienjenişul de canale au fost deviate, mlăștinile s-au uscat. Decisiv pentru îmbunătățirea terenului a fost construirea Canalului Bega începând cu 1728 și asanarea completă a mlăștinilor din împrejurimi. În schimb, terenul de pe raza orașului moștenește o pânza freatică aflată la o adâncime de numai 0,5-5m: factor care nu permite construirea edificiilor înalte.

Temperatura medie anuală este de 10,6°C, cu influențe climatice ale maselor de aer cald dinspre Marea Adriatică și Mediterană.

Ora locală este în avans cu 1h 25min 8sec față de ora meridianului 0, dar se află în întârziere cu 34min 52sec față de ora oficială a României.

Economie:

Timișoara s-a afirmat ca puternic centru economic în secolul XVIII, o dată cu instalarea administrației habsburgice. Colonizarea cu germani, diversitatea etnică și religioasă, reconstrucția cetății dar și sistemul legislativ favorabil proprietății private,

au determinat formarea unui puternic țesut de meșteșugari și comercianți. Acest țesut de meșteșugari a constituit pentru mai bine de 200 de ani secretul dezvoltării economice de aici. Când Revoluția industrială a început să se manifeste, Timișoara prezenta toate condițiile favorabile pentru adoptarea ei. Rând pe rând au fost introduse cele mai moderne inovații ale vremii. Micile ateliere meșteșugărești au lăsat locul industriei mici și mijlocii. Un al doilea atu important l-a constituit Canalul Bega. Acesta a constituit un avantaj competitiv necesar dezvoltării comerțului, permițând traficul de mărfuri pe apă, legătura pe Dunăre și comerțul atât cu Europa dar și cu restul lumii, prin porturile de la Marea Neagră. În 1857 la Timișoara a ajuns și calea ferată, completând astfel toate premisele necesare dezvoltării economiei industriale moderne. Însă acest model economic specific, dezvoltat în mod organic de-a lungul a aproape 250 de ani, a luat fine în 1948 odată cu naționalizarea, suprimarea proprietății individuale și instaurarea economiei de stat planificate. Timișoara a fost succesiv masiv industrializată, urmărind însă criterii diferite de dezvoltarea precedentă. Au fost creați coloși industriali în diverse domenii, în special în domeniile industriei chimice și mecanice, coloși a căror forță de muncă a fost furnizată prin migrarea masivă a populației rurale din zonă și din restul țării.

După schimbarea regimului comunist, în ciuda declinului unor ramuri economice tradiționale, înlocuite de noi ramuri moderne, sectorul industrial din Timișoara continuă să furnizeze peste 3% din producția industrială națională. Caracteristic economiilor de piață avansate, sectorul serviciilor acoperă un procent tot mai mare din economia timișoreană.

În ultimii ani, Timișoara a cunoscut o creștere economică semnificativă, datorată investițiilor străine, în special în sectoare de înaltă tehnologie. Într-un articol din 2005, revista franceză L'Expansion a numit Timișoara "vitrina economică a României"[5], referindu-se la numărul mare de de investiții străine, considerate ca o "a doua revoluție" prin care orașul trece.

Capitalul străin investit la Timișoara provine în special din țări precum Germania, Italia sau Statele Unite. Printre cele mai mari companii stabilite aici se numără producătorul de anvelope Continental, compania americană Solectron (telefonie mobilă, aparatură electronică), Draexelmaier (componente auto pentru BMW și Audi), Linde Gas (gaze tehnice), Procter & Gamble (detergenți), Nestlé (napolitane).

Cultură:

Timișoara este un oraș multicultural, influențat de diversele comunități etnice, în special de cea germană, maghiară și sârbă, dar și de cele bulgară, italiană, palestiniană și greacă. Moștenirea culturală și diversitatea ofertei culturale sunt punctele forte ale orașului. Cu cele peste 12 instituții culturale profesioniste, Timișoara este, după București, al doilea pol cultural din țară din punct de vedere al mărimii și diversității ofertei culturale.[6] O mare tradiție o are teatrul timișorean, care prin cele trei teatre de stat, (în premieră în Europa): Teatrul Național, / Teatrul German și Teatrul Maghiar,

oferă spectacole în limbile română, germană și maghiară. Cele trei instituții împart aceeași clădire-simbol cu Opera Română.

Filarmonica Banatul întregeste paleta de ofertă culturală de cea mai înaltă calitate, păstrând astfel o tradiția orașului care a văzut interpretând pe scenele lui nume mari precum Franz Liszt, Strauss fiul, Brahms, Enescu sau premiera Traviatei lui Verdi la 9 februarie 1855.

Patrimoniul cultural timișorean și bănățean este întregit de Muzeul Banatului, înființat în 1872. Acesta adăpostește cea mai mare colecție de obiecte arheologice din Banat. Instituția are diferite ramuri, printre care un Muzeu de Artă, de Etnografie, Muzeul Satului Bănățean, un Muzeul al Viorilor sau cel al Tehnologiei, Informației și Comunicațiilor. Muzeul mai deține și cea mai mare colecție de păsări și fluturi din Estul Europei. Oferta culturală este întregită de Teatrul de Păpuși (înființat în 1949), Ansamblul Banatul, Biblioteca Județeană (1904), Școala Populară de Artă, Casa de Cultură, dar și numeroase galerii de artă, edituri, fundații și asociații culturale.

Educație:

Învățământul școlar se desfășoară în 64 de grădinițe, cu 498 de educatoare și 7095 de copii; învățământul primar și gimnazial este organizat în 47 de unități, cu 2401 cadre didactice și 35.186 elevi, învățământul liceal, în 34 de unități, cu 1359 cadre didactice și 17.472 elevi, cel post-liceal în 11 unități, cu 958 cursanți, cel de maiștri în 6 unități cu 267 cursanți. Rețeaua școlară mai cuprinde două școli speciale pentru elevii cu deficiențe, o școală specială pentru ambliopi, un centru de educație specială și un centru pentru învățământ alternativ, prin Școala Waldorf, înființată în anul 1993. Specificul învățământului preuniversitar timișorean este diversitatea limbilor de predare. Bogata tradiție multiethnică a orașului s-a menținut și în mare parte datorită școlilor cu predare în limba germană, maghiară și sârbă, care, împreună cu limba română au o tradiție și o continuitate de aproape 3 secole. În prezent acestor limbi li s-au adăugat în unele unități de învățământ slovacă și ucraineană.

Turism:

Timișoara deține cel mai amplu ansamblu de clădiri istorice din România, constituit din ansamblurile urbane ale cartierelor Cetate, Iosefin și Fabric. Arhitectura variată, influențele barocului Vinez și multitudinea de parcuri au adus Timișoarei, așa cum s-a spus mai sus, renumele de „Mica Vienă” și de „Orașul parcurilor”. Câteva obiective turistice importante sunt:

Domul din Timișoara (construit între 1736-1774)

Piețe:

Piața Unirii

Piața Victoriei

Piața Libertății

Piața Maria (locul de unde a pornit Revoluția română din 1989)

Piața Traian (centru al cartierului istoric Fabric)

Lăcașuri de cult:

Catedrala Mitropolitană

Domul romano-catolic

Catedrala Millennium

Biserica episcopală sârbă

Sinagoga din Cetate

Sinagoga din Fabric

Monumente și clădiri:

Castelul Huniade

Palatul Dicasterial

Palatul Baroc

Teatrul Național din Timișoara

Baia Publică Neptun

Palatul Lloyd

Personalități marcante:

Iancu de Hunedoara (1387 - 1456), comite de Timiș, a avut reședința în Cetatea Timișoarei, deținută de familia sa până în 1440; a construit Castelul Huniade, cel mai vechi monument istoric din oraș.

Pavel Chinezul (1432 - 1494), comite de Timiș, conducător al trupelor bănățene, luptător neînvingător împotriva turcilor.

Pelbartus Ladislaus de Temesvar (1430-1504), filosof creștin născut la Timișoara, activează în Budapesta la curtea regelui Matei Corvin.

Claudius Florimund Mercy (1666 - 1734), guvernator al Banatului, a eliberat Timișoara de ocupația otomană, a reconstruit cetatea după model occidental, a colonizat-o cu șvabi și a transformat-o într-un important centru economic și capitală a Banatului.

Carol Telbisz (1853 - 1914), primar al Timișoarei pentru aproape 30 de ani, timp în care a modernizat complet orașul.

Augustin Pacha (1870 - 1954), primul episcop al diecezei de Timișoara, a apărat drepturile catolicilor din Banat în fața presiunilor naziste, într-o istorică audiență la Hitler; disident anticomunist.

Johnny Weissmuller (1904 - 1984) actor, faimos pentru rolul său de Tarzan.

Ștefan Kovács (1920 - 1995), antrenor al echipei Ajax Amsterdam,

Ioan Holender (1935), cântăreț, director al Operei din Viena.

Iolanda Balaș (1936), dublă campioană olimpică de atletism, contează ca una din cea mai valoroasă săritoare la înălțime a tuturor timpurilor.

Richard Oschanitzky (1939- 1979), Compozitor, Arrangeur, Pianist și Dirijor. A fost unul din cei mai cunoscuți muzicieni de Jazz ai României (vezi: „Jazzfestival Richard Oschanitzky”).

Ana Blandiana (1942), poetă.

Nicu Covaci (1947), fondatorul legendarei trupei de rock Phoenix

Mircea Baniciu (1949), membru al formației Phoenix

Canalul Bega:

Catedrala Mitropolitană:

Palatul Administrativ, sediu al Prefecturii Timiș:

